

JORGE LUIS BORGES

SIRADIŞI VİZYONA SAHİP
KÖR KÜTÜPHANECİ

NORIKO ASATO

DÜNYADA geniş bir hayran kitlesi olan Arjantinli yazar Jorge Luis Borges aynı zamanda bir kütüphaneci ve güçlü bir entelektüel özgürlük savunucusuydu.

Borges 1899'da Arjantin'de doğdu. Çocukluğunda İspanyolca ve İngilizce olarak daha çok evde eğitim gördü. 15 yaşından 22 yaşına kadar bulunduğu Avrupa'da formal eğitim ve özel çalışmaları sayesinde birkaç Avrupa diline hâkim oldu ve İspanyol avangart akım mensubu arkadaşlarından aldığı ilhamla ilk denemelerini yazdı. 1986'da öldüğünde Borges, öncelikle edebî gelenek ve türlerin kaleidoskopundan yararlanan benzersiz kısa hikayeleri ve yazar kimliği - kültürel kimlik gibi konularda nükteli felsefî keşifleriyle geç modern edebiyata önemli katkılarda bulunmuş ve yaygın bir ün kazanmış durumdaydı. Borges'in önce bir belediye kütüphanesi çalışanı, ardından uzun yıllar boyunca Arjantin Millî Kütüphanesinin müdürü olması dünyanın dört bir yanındaki okurları tarafından iyi bilinir, fakat asıl işi olan kütüphaneciliği Arjantin dışında az dikkate alınmıştır. Borges faşizm, ırkçılık ve Peronizme açıktan cesurca karşı koyması dolayısıyla da Arjantin'de önemli bir figürdü.

BORGES VE ARJANTİN'DE KÜTÜPHANELER

Borges 38 yaşına kadar aralıklarla çeşitli yazarlık ve editörlük işleri yaptı. Ancak 1937'de babasının sağlığını kaybetmesiyle düzenli maaş kazanabileceği bir iş aradı. Bağlantılarını kullanarak Buenos Aires Belediye Kütüphanesinin Miguel Cané şubesinde "ilk düzenli - tam zamanlı iş"ine girdi. Önce Birinci Asistan olarak çalıştı, sonra terfi ile Üçüncü Yetkili oldu ve öncelikle koleksiyonu kataloglamakla görevlendirildi. 1970'te yayınladığı "Bir Otobiyografi

Denemesi"nde kütüphanede geçirdiği dönemi "dokuz yıllık kesintisiz sıkıntı" diye tarif eder. İş arkadaşlarını kaba ve duyarsız buluyordu. İş ise "vasıfsız", belki de gereksizdi. Borges, "Koleksiyonlar o kadar azdı ki, bir sisteme başvurmadan da kitapları bulabiliyorduk. Güçbela bir sistem kurmuştuk fakat kullanmaya ihtiyaç duymuyorduk" diyordu. Borges yaptığı işin değer görmediğini, kataloglandırmayı hızlı ve ara vermeden yapması yüzünden, işsiz kalmaktan endişe eden iş arkadaşları tarafından uyarıldığını dile getirmişti. Mesainin ilk saatinde işini tamamlıyor, kalan beş saatte giriş katında kendi başına okuyup yazıyordu. Borges bugün ününü borçlu olduğu, kendisini Arjantin edebiyatının başta gelen isimlerinden biri kılacak kısa hikayelerinden çoğunu işte bu dokuz yıllık "kesintisiz sıkıntı" döneminde yazmıştı. Yayınladığı eserler, Juan Domingo Perón'un başını çektiği yükselen milliyetçilik hareketine sert bir şekilde muhalefet ediyordu. 1946'da Peronistler ülkenin kontrolünü ele geçirince Borges tarım müfettişliğine "terfi ettirildi". Bu görevi kabul etmedi ve 1955'teki askeri darbeye Perón hükümeti devrilene kadar İngiliz ve Amerikan edebiyatı eğitimliği yaptı.

Rejim değişikliği ile birlikte Arjantin Millî Kütüphanesi müdürü olarak atandı ve 1973'e kadar görevini sürdürdü. Borges bu atanma sürecinden bahsederken, çeşitli entelektüel ve akademik kuruluşlardaki arkadaşlarının, kendisini müdürlüğe getirmesi için hükümete başvurma fikrini "icat ettiklerini" belirtmişti. Hayatı boyunca bu göreve gelişiyile ilgili mütevazı bir duruş sergiledi. Mesela, 1977'de "Körlük" üzerine verdiği halka açık konferansta şöyle demişti: "Hayatımda birçok kez hakkım olmadan onurlandırıldım ama aralarında öyle bir tanesi var ki beni diğer hepsinden

daha çok mutlu etmiştir: Millî Kütüphane müdürlüğü. Aramburu hükümeti tarafından, edebî kimliğimden ziyade politik kimliğim dolayısıyla atandım." Bu şerefe eriştiği yıl, doktoru, katarakt ve başarısız göz ameliyatları sebebiyle bir daha kendi başına okuyup yazamayacak kadar körleşeceğini bildirmişti. Borges yazılarında ve şiirlerinde bunu bir ironi olarak niteledi. En dokunaklısı "Armağanlar Şiiri"dir:

*Hiç kimse sızlanıp sitem etmesin
Tanrının hükmüne ve hikmetine
O ki görkemli bir ironi ile
Bana kitapları geceyle verdi.*

Borges'in müdürlüğe atanmasını hikaye etme şekli, bunun için aktif olarak çalıştığını iddia edenler tarafından kibar bir dille eleştirilmiştir. Daha güçlü bir eleştiri ise Arjantinli akademisyen Josefa Sabor'dan gelmiştir. Borges'in müdürlük konusundaki niyetinin farkında ve buna karşı olan bir grup entelektüelin devleti fiilen yöneten General Eduardo Lonardi'ye başvurarak Borges ve nüfuzlu arkadaşlarının talebini geri çevirmesini istediklerini söyleyen Sabor'a göre, General Lonardi de Borges'in Arjantin'in en önemli kütüphanesini yönetmek için gerekli niteliklere sahip olmadığı iddiasına katılıyordu. Lonardi, Borges'e başka önemli görevler teklif etmiş, bunların reddedilmesi üzerine sonunda, meslekten bir kütüphaneciyi müdür yardımcısı atamak şartıyla Borges'in müdürlüğünü onaylamıştı. Sabor, entelektüel katkılarını inkar etmemekle birlikte Borges'in 18 yıllık müdürlüğünün, Millî Kütüphane ve genel olarak Arjantin kütüphaneciliği için talihsiz sonuçlar verdiğini öne sürerek şöyle söylüyor: "Kurumun, ülkenin ihtiyaç duyduğu kütüphaneciliğin büyük dönüşümü için öncü ve itici güç olabilecek değişimine ket vurdu."

Borges'in atanması ile Arjantin şair-kütüphaneci bir Millî Kütüphane

Z Noriko Asato'nun "Jorge Luis Borges: The Blind Librarian with Extraordinary Vision" (Assignment 4, Biographical Study LIS 610, 05.10.2008) başlıklı makalesinin özet çevirisidir.

© Arjantin Millî Kütüphanesi (Biblioteca Nacional) eski binası, Buenos Aires, 1917.

müdürüne sahip oldu. Borges'in müdürlüğü "sembolik, fahrî" bir unvan olarak görüldü. Görevinin önemli bölümünü müdür yardımcısı José Edmundo Clemente yerine getirdi. Borges yurtdışına konferanslara gitmediği zamanlar rutin olarak işine gelir, fakat ofisini daha çok şiir yazmak ve çeviriler yapmak için kullanır, bunları yazıya dökmek için kütüphane personelinin faydalanırdı. Biyografi yazarı Edwin Williamson 1969'da Borges'in Buenos Aires rutinini şöyle tasvir ediyor: "Sabahları kütüphanedeki bir sekretere İspanyolca yeni şiirlerini yazdırırdı. ... Öğleden sonraları saat dörtte editörü ve çevirmeni Norman Thomas di Giovanni onu evinden alıp yeniden kütüphaneye getirir, Amerika'da yayınlanabilme-

si için eserlerinin İngilizce çevirileri üzerinde çalışırlardı." 1976'da verdiği bir röportajda Borges, kütüphanedeki makamını edebî işleri için kullandığını ama kütüphane işleriyle de ilgilendiğini vurguluyordu: "1955'ten itibaren yaptığım bütün edebî üretimimi, sekreterlerim ve diktafonumun yardımıyla Millî Kütüphanede gerçekleştirdim. Ama oraya yalnızca yazmak için geldiğimi düşünmeyin. Her zaman problemlerle ilgilendim, özellikle de çalışanların yetersiz maaşlarıyla."

Öte yandan, Borges ve müdür yardımcısı Clemente 1955'te yönetimi üstlendiklerinde kurum çok kötü bir durumdaydı. Kütüphane binası Millî Piyango için 19. yüzyılın sonlarında inşa edilmişti ve ciddi tadilata ihti-

yacı vardı. Koleksiyonun büyüklüğü yanında yetersiz kaldığı kütüphaneciler ve sürekli kullanıcılar tarafından uzun zamandır dile getiriliyordu. Yıllardır personel eksikliği çekiliyor, kataloglanmadığı için yerlerde yığılan ve giderek büyüyen kitap dağları hareketi engelliyordu. Kütüphane yöneticilerinin profesyonel niteliklerinden bağımsız olarak, hükümetlerin kütüphanenin gelişmesini engelleyen kemikleşmiş ihmalleriyle başa çıkmak bir meseleydi. Kütüphanenin modernleşmesi önündeki ekonomik, politik ve bürokratik engellerin çoğu, Borges'in 1973'teki, Clemente'nin 1979'daki istifalarından sonra da, 20. yüzyılın son on yılına kadar var olmaya devam etti.

Borges ve Clemente yönetiminde elde edilen önemli başarılar arasında, 1956 yılında Millî Kütüphaneciler Okulunun (Escuela Nacional de Bibliotecarios) kurulması başta gelmektedir. Clemente burada otuz yıldan fazla müdürlük yapmıştır. 1961 yılında hükümet, Clemente'nin başını çektiği ısrarlı kampanya sonucu Millî Kütüphane için yeni bir bina yapımını desteklemeyi kabul etti. Ancak, Clemente'nin müdürlüğü devraldığı 1976 yılına gelindiğinde bina inşaatı hâlâ ilk aşamasındaydı. Nihayet Clemente projenin bu derece yavaş ilerlemesi karşısında son bir protesto olarak 1979'da istifasını verdi. Borges'in kütüphane müdürü olarak kayda değer bir başarısı da, kütüphane ile halk arasındaki ilişkiyi güçlendirecek çalışmalar yapmasıydı. Kütüphanenin ziyaret saatlerini yeniden düzenlemek, *La Biblioteca* adlı kütüphane dergisini birkaç yıllığına (1957-1960) canlandırmak, çoğu, devlet radyosundan yayınlanan, entelektüel özgürlük temalı bir dizi seminer vermek bu çalışmalar arasındaydı. Ayrıca, Borges'in bir yazar ve Peronist - faşist ideolojilere karşı kültürel değerlerin

savunucusu olarak ünü dolayısıyla Millî Kütüphane onun müdürlüğü döneminde önceki dönemlere göre basın tarafından daha dikkatle takip edilmişti.

BORGES VE ENTELEKTÜEL ÖZGÜRLÜK

1955'te birçok Arjantinlinin görüşüne göre Millî Kütüphane için en değerli kişi Borges'ti, çünkü 1931-1955 arasında kütüphanenin müdürü olan hukukçu akademisyen Gustavo Martínez Zuviría'nın politik antiteziydi. Zuviría da bir yazardı ve faşizm sempatanıydı. 1930'ların ortalarında yazdığı, Yahudilerin kitlesel ihtidasi veya ortadan kaldırılmasını işleyen bir dizi antisemitik romanıyla biliniyordu. Borges halk nezdinde, Zuviría ve onun Yahudileri aşağılayıcı kitaplarını okul müfredatına

alan Peronist rejime tam karşı kutuptaydı. 1930'larda Arjantin'de politik kadrolar Avrupa'daki faşist hareketlere destek verirken, Borges ve arkadaşları konferanslar, seminerler ve bu eğilime karşı koymak için *Comité contra el Racismo y el Antisemitismo en la Argentina* gibi komiteler organize ettiler.

..

Borges'in 1955'ten önceki politik faaliyetlerini değerlendirince, Millî Kütüphane müdürü olarak atanmasının (Borges'inkiler de dahil) çoğu yazıda bahsedildiğinden çok daha fazla politik anlam taşıdığı, ayrıca Arjantin kütüphanelerine yaptığı hizmetin esasen sembolik olmakla birlikte önemsiz olmadığı sonucuna varılabilir. Borges'in göreve gelmesinden önce Arjantin'de

entelektüel özgürlüğe yönelik tehditler ve 1960'lar ve 70'lerde yaşanan istikrarsızlık ve yükselen şiddet ortamı dikkate alındığında, Kütüphanenin ve halkın, bağımsız düşünme, konuşma ve yazmayı güçlü biçimde temsil eden sembolik bir liderin varlığından faydalandığı söylenebilir. ... **Z**